

ปัญญาสมวารรำลึก

องค์พระภูมินทร์ ผู้เป็นพลังแห่งแผ่นดิน

ปฏิบัติภาวนาถวายเป็นพระราชกุศลเสด็จสู่สวรรคาลัยครบ ๕๐ วัน

ปกหน้า : จิตรกรรม "พระเจ้าแผ่นดิน" วาดด้วยดินสีต่าง ๆ จากผืนแผ่นดินประเทศไทย
ในงานนิทรรศการชุด "จิตรกรไทย รักในหลวง" พุทธศักราช ๒๕๕๔ โดย สมภพ บุตรราช

ปวงข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม
รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
ธรรมภาคีเครือข่าย และพสกนิกร

กำหนดการ
ปฏิบัติภาวนาเพื่อน้อมถวายเป็นพระราชกุศล
แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

.....

วันพฤหัสบดีที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙
ณ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ (สวนโมกข์กรุงเทพ)

- ๑๗.๐๐ น. เสียงธรรมบรรยาย เรื่อง “การตามรอยพระยุคลบาท
โดยทศพิธราชธรรม” โดย พุทธทาสภิกขุ
- ๑๗.๓๐ น. รับสัญญาณการถ่ายทอดพระราชพิธีทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน)
- พระสงฆ์ ๓๐ รูปสวดพุทธมนต์
 - พระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ พระสงฆ์ ๔ รูปสวดธรรมคาถา
 - พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม
- ๑๙.๐๐ น. - สวดมนต์ทำวัตรเย็น
- ๒๐.๐๐ น. ร่วมชมภาพยนตร์สั้นเทิดพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “เหรียญของพ่อ”
กำกับโดย คุณอุ้ย-นนทรีย์ นิมิบุตร
- ๒๑.๐๐ น. บรรณกรรมและนำภาวนา โดย พระอธิการสุธรรม สุธมโม
เจ้าอาวาสวัดป่าหนองไผ่ จ.สกลนคร
- ๒๓.๐๐ น. บรรณกรรมและนำภาวนา โดย พระมงคลธีรคุณ
(อินศร จินตปาณโย) รองเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน
จ.นครปฐม

- ๐๐.๓๐ น. ปรารภธรรมและนำภาวนา โดย **พระครูประพัฒน์สมาธิคุณ**
 (สินธุ์ คุดตวฑฒโน) เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านผือ จ.สุรินทร์
- ๐๒.๐๐ น. ปรารภธรรมและนำภาวนา โดย **พระมหาสนธยา**
 เขมาภริโต วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จ.นนทบุรี
- ๐๓.๓๐ น. ปรารภธรรมและนำภาวนา โดย **พระมหานงค์ สุ่มงคโล**
 เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมทัสสี จ.บุรีรัมย์
- ๐๕.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า และสมาธิภาวนา
- ๐๖.๐๐ น. เสรีจลีนกิจกรรม

.....

นनु เอวํ อานนุท มยา ปฏิกัจเจว อกุชาตํ
สพเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว
อณฺณธภาโว ตํ กุเตตถ อานนุท สพภา

ยนตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกรम्मํ
ตํ วต มา ปลุชชีติ เนตํ ฐานํ วิชชติ ฯ

“ดูกรอานนท์ เราได้บอกเธอไว้ก่อนแล้วไม่ใช่หรือว่า
ความเป็นต่าง ๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น
จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ต้องมี เพราะฉะนั้น
จะพึงได้ในของรักของชอบใจนี้แต่ที่ไหน

สิ่งใดเกิดแล้ว มีแล้ว ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
มีความทำลายเป็นธรรมดา การปรารภว่า
ขอสิ่งนั้น อย่าทำลายไปเลย ดังนี้ มิใช่ฐานะจะมีได้”

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๐
สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
หน้าที่ ๙๙ ข้อที่ ๑๐๖.

มรณัสสติ

๑) ปะวาทะ ทีปะ ตุละยายะ ปะรุปะมายะ สัมผัสสัง	สาธุ สันตะติยาภะยัง ภาวะเย มะระณัสสะติ
๒) มะหาสัมปัตติ สัมปัตตา ตะถา อะหัง มะริสสามิ	ยะถา สัตตา มะตา อิธะ มะระณัง มะมะ เหสสะติ
๓) อุปัตตติยา สะเหเวหัง มาระณัตถายะ โอภาสัง	มะระณัง อาคะตัง สะทา วะระโก วิยะ เอสะติ
๔) อีสะกัง อะนิวัตตัง ตัง ชีวิตัง อุททะยา อัตถัง	สะตะตัง คมะนุสสุกััง สุริโย วิยะ ธาวะติ
๕) วิชชุ พุพพะละ อุสสาวะ ฆาตะโกวะ ธิปปัสสะ	ชะละราชี ปะริภะยัง สัพพัตถาปิ อะวาริโย
๖) สุขะสัตถามะปุนณิทธิ ฆาเตสิ มะระณัง ชิปปัง	พุทธิ วุฑฒิ ชินท์วะยัง กาตุ มาทิสะเก กะถา
๗) ปัจจะยานัญจะ เวกัลลียา มะราโมรัง นิเมสาปิ	พาหิรัชฌัตตูปัททะวา มะระมาโน อะนุกะณัง ฯ ¹
๘) อะนิมิตตะมะนัญญาตัง กะสิริญจะ ปะริตัตถุจะ	มัจจันัง อิธะ ชีวิตัง ตัง จะ ทุกเขนะ สัญญุตัง
๙) นะ หิ โส อุปักกะโม อัตถิ ชะรัง ปิ ปัตตวา มะระณัง	เยนะ ชาตา นะ มียะเร เอวังธัมมา หิ ปาณินโน

¹ (ปะวาทะ ทีปะ ตุละยายะ...) บพมรณัสสติ หนังสือสวดพุทธรูปชาประจำวัน ฉบับของศรีลังกา หน้า 174

² (อะนิมิตตะมะนัญญาตัง...) สัลลสูตร สุตตนิบาต ข้อ 380 หน้า 447, พระสารีบุตร ธรรมเสนาบดี กล่าวแก่ นางมัลลิกาผู้สูญเสียสามี (พันธุละ) และลูกชาย ๓๒ คน ในอรรถกถาคาถาพระธรรมบท วิชฺฐกาวัตถุ หน้า 19

³ (อะนิจจา ะตะ สังขารา...) มหาสุทฺธสนสูตร ทีฆนิกาย ข้อ 186 หน้า 228, มหาปรินิพพานสูตร ท้าวสักกะ เป็นผู้ตรัส ทีฆนิกาย มหาวรรค ข้อ 147 หน้า 181, สคาถวรรคสังยุตตนิกาย ข้อ 777 หน้า 295, อปทาน พุทธวงศ์จริยาปิฎก ข้อ 17 หน้า 35, พระมหาโมคคัลลานะ กล่าวในเณรคาถา ข้อ 400 หน้า 426

๑๐) ณะลานะมิวระ ปักกานัง

เอวัง ชาตานะมัจจานัง

๑๑) ยะถา ปี กุมภะการัสสะ

สัพเพ เกทนะปะริยันตา

๑๒) ทะหะรา จะ มะหันตา จะ

สัพเพ มัจจุวะสัง ยันติ

๑๓) อะนิจจา ะตะ สังขารา

อุปปัชชิต์วา นิรุชฌันติ

๑๔) อะจิริง ะตะยัง กาโย

อุทโท อะเปตะวิญญาโณ

๑๕) อะนัภโกโต ตะโต อาคา

ยะถาคะโต ตะถา คะโต

๑๖) ยะถาปี เสลา วิปูลา

สะมันตา อะนุปะริเยยุง

๑๗) เอวัง ชะรา จะ มัจจุ จะ

ชัตติเย ภัร่าหมะเณ เวสเส

๑๘) นะ กิณฺจิกิ ปะริวัชเชติ

นะ ตัตถะ หัตถินัง ภูมิ

นะ จาปี มันตะยฺหุเณะ

๑๙) ตัสมา หิ ปณฺชิโต โปโส

พุทฺธะ อัมเม จะ สังฆะ จะ

๒๐) โย อัมมะจาโร กาเยนะ

อิเฐวะ นัง ปะสังสันติ

ปาโต ปะตะนะโต ะยัง

นิจจิง มะระณะโต ะยัง

กะตา มัตติกะภาชะนา

เอวัง มัจจานะ ชีวิตัง

เย พาลา เย จะ ปณฺชิตา

สัพเพ มัจจุปะรายะนา ฯ²

อุปปาทะวะยะธัมมิโน

เตสัง วุปะสะโม สุโข ฯ³

ปะฐฺฐะวิง อะธิเสสสะติ

นิรัตถังวะ กะลิงคะลัง ฯ⁴

นानุญญาโต อิตโต คะโต

ตัตถะ กา ปะริเทวะนา ฯ⁵

นะกัง อาหัจจะ ปัพพะตา

นิโปเณตา จะตฺททิสา

อะธิวัตตันติ ปาณิน

สุทเท จันฑาละปุกกุเส

สัพพะเมวาภิมาทหะติ

นะ ระถานัง นะ ปัตติยา

สั๊กกา เชตฺตง ะเนนะ วา

สัมปัสสัง อัตถะมัตตะโน

ธีโร สัทธัง นิเวสะเย

วาจาเย อุททะ เจตะสา

เปจจะ สักเค ปะโมทะตฺติ ฯ⁶

คำแปล มรณัสสตี

- ๑) ดุจประทีป จุฑขวาง ทางลมใหญ่ อายุชัย คนนั้น ก็พลันสูญ
 เผาเป็นเถ้า เหลือเรา ให้อาดูร มรณัส-สติพูน ภาวนา
- ๒) ทั้งเศรษฐี ซีโอโอ ฮีโร่ ไพร่ ใครเล่าใคร พันตาย ไปได้หนา
 แล้วเวลา ฉันทเอง ก็คงมา มรณา มาพราไป ไม่แน่นอน
- ๓) เมื่อเกิดมา มรณา ก็มาด้วย “มี” กับ “ม้วย” อยู่ด้วยกัน ท่านพราสอน
 เพฆฆฆาต รอโอกาส เพื่อตัดรอน ชีวิตจร จำพราก ไปจากรัง
- ๔) มีเวลา น้อยนิด ชีวิตหนึ่ง มากี่บั้ง วิ่งไป ไม่แลหลัง
 ไม่เคยคิด ทบทวน หวนมาฟัง เหมือนตะวัน ใครรั้ง ได้บ้างเอย
- ๕) เหมือนฟ้าแลบ ฟองน้ำ น้ำค้างหยด ใครกำหนด เวลา ได้เล่าเอย
 ดุจรอยฝน บนน้ำ ไม่นานเลย ยมทูต ก็มาแย้ ให้เอ๋ยวาง
- ๖) แม้มากยศ มากศักดิ์ หนักบุญฤทธิ์ แม้มากคิด จักรพรรดิ ฤชต์ขวาง
 แล้วฉันเล่า เป็นใคร จะอำพราง ความตาย่าง เหยียบเรา ได้เท่าเทียม
- ๗) เมื่อปัจจัย แปรไป ทั้งใน-นอก โรคก็ออก มา-กราย ไม่อายเขียม
 อยู่หรือตาย เพียงตา กะพริบเตรียม เจ้าได้เขียม-ตัวบ้าง หรืออย่างไร ฯ
- ๘) ไม่อาจกั้น ไม่รู้ก่อน ไม่ผ่อนผัน ยามตายนั้น มาเยือน เลื่อนไหน
 ทั้งลำบาก ทั้งสิ้น ทั้งหวั่นภัย ก็ชีวิต ของใคร ไรทุกข์ทม
- ๙) หลงเรจรวง ในสังสาร เนิ่นนานหนอ ร่วมลอยคอ รับรสชื่น และชื่นชม
 รอวันเกย ก่ายทับ ประดับจม เหลือเป็นตม ถมไว้ ใต้ธารา

⁴ (อะจรั้ง วะตะยัง กาย...) พระพุทธเจ้าทรงปรารภ ปุติคัตตะตีสสะเถระ (พระตีสสะเถระผู้มีกายเฝ้า) ตรัสไว้ใน พระธรรมมบทคาถา จิตตวรรค ข้อ 13 หน้า 20

⁵ (อนันท์ภิต ตะโ อคา...) อรุณเขตต์ตุ เปตต์ตุ ข้อ 97 หน้า 169, อรุณชคค ข้อ 716 หน้า 167, (ยะถาคะโตะ ตะถา คะโตะ...) ภิกขุณีปฎาจารากถาไว้ในปฎยจสตา ปฎาจารา เถรีคาถา ข้อ 451 หน้า 460

⁶ (ยะถาปี เสลา วิปุลา...) พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ให้ประมาท ในปัพพตูปมสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ข้อ 415 หน้า 148

๑๐) ผลไม้ สุกงอม ก็พร้อมหล่น
 ๑๑) เหมือนหม้อดิน ปั่นไว้ รอเวลา
 ๑๒) ทั้งเด็กเต่า โง่งเงา พุดว่าเก่ง
 ใครจะรอด ปลอดภัย พ้นความตาย
 ๑๓) อนิจจา ท่านว่าไว้ ในสังขาร
 เกิดมาแล้ว มลายลับ ดับสิ้นไป
 ๑๔) อนิจจา ท่านว่าไว้ ในกายนี้
 เมื่อไร้ความ รั้งู้ เป็นคู่เคย
 (พริบตาเดียว อายุก็ลุล่วง
 ขอขมาลาโทษ อย่าโกรธกลืน
 ๑๕) เมื่อจะมา เชิญมา หามิได้
 มาจากไหน กลับไป ที่นั่นเลย
 ๑๖) ตั้งภูเขา กว้างยาวโยชน์ โขดสิงขร
 บดขยี้ สี่ทิศ ประชิดใน
 ๑๗) เปรียบขบรา มรณะ ตั้งภูเขา
 กษัตริย์-ไพร่-พระ-พ่อค้า-ประชา-ชี
 ๑๘) ไม่มีเว้น บดทาบ ให้ราบหมด
 เงินร้อยพันล้านแสนมาแล่นโยน ฤสลับ กลับกระโจน จากความตาย
 ๑๙) น้อมพินิจ บัณฑิตปราชญ์ ฉลาดตื่น
 ๒๐) อยู่ในธรรม ทั้งใจ วาจา กาย

ขราหง่อม คงทน ไม่นานหนา
 ล้วนร้าวแตก แยกผ่า ขราตาย
 ฉลาดแจ้ง จนอับ หรือทรัพย์หลาย
 ที่สุดท้าย คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ฯ
 อุบัตินาน ย่อมผ่าน อายุขัย
 ครั้นเข้าใจ ปล่อยทิ้ง สุขจริงเอย ฯ
 ปฐวี ถมทับ กลับหลับเฉย
 ก็ลงนอน ขอนเกย กอดคองพิน ฯ
 พลอยปลดห้วง ทำใจ อย่าให้ฝัน
 ให้อภัย ผู้อื่น อย่าเก็บเลย)
 เมื่อจะไป ใครไล่ เจ้าเล่าเอ๋ย
 โอ้เพื่อนเอ๋ย ร้องรำไปทำไม ฯ
 เทียมอัมพร กลิ้งลั่น สนั่นไหว
 ถึงเวลา ใครก็ใคร ไม่ปราณี
 บีบตรา เทียมเท่า ใครเล่าหนี
 ทั้งคนดี คนด้อย ก็พลอยโดน
 กองทัพรถ ทัพม้า ชะตาโธร
 ริมเร่งรีน ปลูกศรัทธา อयरอสาย
 อยู่สบาย แม้จะวาย ก็ตายดี ฯ

บทมรณัสสติ ประมวลจากหลายที่มา ปรับแปลและร้อยเรียง โดย

พระมหากีรติ ธีรปัญญา ป.ธ.๖ วัดป่าบุญล้อม จ.อุบลราชธานี

และ วัดจากแดง จ.สมุทรปราการ

ธัมมนิยามสูตรปาฐะ

[(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมะนิยามสูตรตะปาฐัง ภาณามะ เส.]

อุปปาทา วา ภิกขเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย,

บังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม,

ฐิตาวะ สา ธาตุ,

ธรรมชาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว,

ธัมมัญฐิตะตา,

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมตา,

ธัมมะนิยามะตา,

คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมตา,

สัพเพ สังขารา อะนิจจา-ติ.

ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ดังนี้.

ตั้ง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชณะติ อะภิสะเมติ,

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมชาตุนั้น,

อะภิสัมพุชณัตถวา อะภิสะเมตถวา,

ครั้งรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว,

อาจิกขะติ เทเสติ,

ย่อมบอก ย่อมแสดง,

ปัญญะเปติ ปัญฐะเปติ,

ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้,

วิวะระติ วิระชะติ,

ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง,

อุตตานิกะโรติ,

ย่อมนำให้เป็นเหมือนการหงายของทีคว่า,

สัพเพ สังขารา อนิจจา-ติ.

ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย,

จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม,

ฐิตา วะ สา ธาตุ,

ธรรมชาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเพียว,

ธัมมัญญฐิตะตา,

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมตา,

ธัมมะนิยามะตา,

คือความเป็นกฏตายตัวแห่งธรรมตา,

สัพเพ สังขารา ทุกขา-ติ.

ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์ ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชณะติ อะภิสะเมติ,

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ, ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมชาตุนั้น,

อะภิสัมพุชณิต์วา อะภิสะเมต์วา,

ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว,

อาจิกขะติ เทเสติ,

ย่อมบอก ย่อมแสดง,

ปัญญะเปติ ปัญญะเปติ,

ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้,

วิเวระระติ วิภะชะติ,

ย่อมนเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง

อุตตานิกะโรติ,

ย่อมนทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ,

สัพเพ สังขารา ทุกขา-ติ.

ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์ ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขเว ตะถาคะตานัง อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย,
บังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม,

ฐิตาวะ สา ธาตุ,

ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว,

ธัมมัญฐิตะตา,

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมตา,

ธัมมะนิยามะตา,

คือความเป็นกฏตายตัวแห่งธรรมตา,

สัพเพ ธัมมา อะนัตตา-ติ.

ว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา ดังนี้.

ตั้ง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชณะติ อะภิสะเมติ,

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น,

อะภิสัมพุชณัตถวา อะภิสะเมตถวา,

ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว,

อาจิกขะติ เทเสติ,

ย่อมบอก ย่อมแสดง,

ปัญญาเปติ ปัญฺฐะเปติ,

ย่อมบัญญัติ, ย่อมตั้งขึ้นไว้,

วิวะระติ วิภะชะติ,

ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง,

อุตตานีกะโรติ,

ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ,

สัพเพ ธัมมา อนัตตา-ติ.

ว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา ดังนี้.

.....

ปฏิจจสมุปบาท

[[นำ] หันทะ มะยัง ปะฏิจจะสมุปปาตัง ภาณามะ เส.]

กะตะโม จะ ภิกขะเว ปะฏิจจะสมุปปาโท,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็ปฏิจจสมุปบาท เป็นอย่างไรเล่า?,

อะวิชาปัจจะยา ภิกขะเว สังขารา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะอวิชาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีสังขาร,

สังขาระปัจจะยา วิญญาณัง,

เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงเกิดมีวิญญาณ,

วิญญาณะปัจจะยา นามะรูปัง,

เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีนามรูป,

นามะรูปปัจจะยา สะฬายะตะนัง,

เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงเกิดมีสฬายตนะ,

สหายนะตะนะปัจจะยา ผัสโส,

เพราะสหายนะเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีผัสสะ,

ผัสสะปัจจะยา เวทนา,

เพราะผัสสะเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีเวทนา,

เวทนาปัจจะยา ตัณหา,

เพราะเวทนาเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีตัณหา,

ตัณหาปัจจะยา อูปาทานัง,

เพราะตัณหาเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีอุปาทาน,

อุปาทานะปัจจะยา ภาวะ,

เพราะอุปาทานเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีภพ,

ภาวะปัจจะยา ชาติ,

เพราะภพเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีชาติ,

ชาติปัจจะยา ชะรามะระณัง,

เพราะชาติเป็นปัจจจัย จึงเกิดมีชราและมรณะ,

โสกะปะริเทวะะทุกขะโทมะนัสสุปายาสา สัมมะวันตี,

โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงเกิดมี,

เอวะเมตัสสะ เภวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ สมะมุทะโย โหติ,

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้, ย่อมเกิดมี ด้วยอาการอย่างนี้,

อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ปฏิจจะสะมุปปาโท,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปปาท,

อะวิชชายะ เตววะ อะเสสะวิราคะนิโรธา สังขาระนิโรโธ,

ก็เพราะอวิชชาอันแล จางคลายดับโดยไม่เหลือ, สังขารจึงดับ,

สังขาระนิโรธา วิญญาณะนิโรโธ,

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ,

วิญญูณะนิโรธา นามะรูปะนิโรโธ,

เพราะวิญญูณดับ นามรูปจึงดับ,

นามะรูปะนิโรธา สะหายะตะนะนิโรโธ,

เพราะนามรูปดับ สหายตนะจึงดับ,

สะหายะตะนะนิโรธา ผัสสะนิโรโธ,

เพราะสหายตนะดับ ผัสสะจึงดับ,

ผัสสะนิโรธา เวทะนานิโรโธ,

เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ,

เวทะนานิโรธา ตัณหานิโรโธ,

เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ,

ตัณหานิโรธา อุปาทานะนิโรโธ,

เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ,

อุปาทานะนิโรธา ภาวะะนิโรโธ,

เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ,

ภาวะะนิโรธา ชาตินิโรโธ,

เพราะภพดับ ชาติจึงดับ,

ชาตินิโรธา ชะรามะระณัง,

เพราะชาติดับ ชราและมรณะจึงดับ,

โสกะปะริเทวะะทุกขะโทมะนัสสุปายาสา นิรุชฌันติ,

โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ,

เอวะเมตัสสะ เภวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ นิโรโธ โหติ.

ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้, ย่อมเกิดมี ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภาระแห่งเจ้าตนหลวง

เจ้าตนหลวง ห่วงประชา เป็นภาระ
 ตั้งจอมพระ ห่วงสัตว์ ในสงสาร
เจ้าตนหลวง ห่วงชาติ ราชการ
 ตั้งสมภาร ห่วงวัด สมบัติกลาง
เจ้าตนหลวง ยังห่วง ศาสนา
 เพื่อประชา พุทธธรรม พร้าสะสง
เจ้าตนหลวง ห่วงการสืบ พระวงศ์,วาง
 ทายาท,อย่าง ก่อนมา ภาระैया

พุทธทาสภิกขุ ๒๕๐๙

พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์

๑. ฌมมสงฺคณิ

กุสะลา ฌัมมา,

พระธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล, ให้ผลเป็นความสุข

อะกุสะลา ฌัมมา,

ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล, ให้ผลเป็นความทุกข์,

อัปฺพยากะตา ฌัมมา,

ธรรมทั้งหลายที่เป็นอัปฺพยากฤต, เป็นจิตกลาง ๆ อยู่,

กะตะเม ฌัมมา กุสะลา,

ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล

ยฺสึมิงฺง สะมะเย,

ในสมัยใด,

กามาวะจะรังฺง กุสะลํ จิตตํ อุปปันนํ โหติ โสมนัสสะสะหะคะตัง

ญาณะ สัมปะยุตตัง,

กามาวจรกุศลจิตที่ร่วมด้วยโสมนัส, คือความยินดี, ประกอบด้วย

ญาณ คือ ปัญญาเกิดขึ้น บรรณาารมณฺโง ใด ๆ,

รูปารมฺมะนํ วา,

จะเป็นรูปารมณฺ, คือยินดีในรูปเป็นอารมณฺกัถิ,

สัททารมฺมะนํ วา,

จะเป็นสัททารมณฺ, คือยินดีในเสียงเป็นอารมณฺกัถิ,

คันธารมฺมะนํ วา,

จะเป็นคันธารมณฺ, คือยินดีในกลิ่นเป็นอารมณฺกัถิ,

ระสารมฺมะนํ วา,

จะเป็นระสารมณฺ, คือยินดีในรสเป็นอารมณฺกัถิ,

โผฏฐัพพารัมมะนัง วา,

จะเป็นโผฏฐัพพารมณฺ, คือยินดีในสิ่งที่กระทบถูกต้องกาย
เป็นอารมณฺกัถิ,

ธัมมารัมมะนัง วา ยัง ยัง วา ปะนาร์พะชะ,

จะเป็นธรรมารมณฺ, คือยินดีในธรรมเป็นอารมณฺกัถิ,

ตัสสะมิง สะมะเย ผัสโส โหติ, อะวิกเขโป โหติ, เย วา ปะนะ ตัสสะมิง

สะมะเย, อัญญะปิ อตถิ ปะฏิจะสะมุปปันนา อะรูปีโน ธัมมา,

ในสมัยนั้นผัสสะและความไม่ฟุ้งชานย่อมนมี, อีกอย่างหนึ่ง

ในสมัยนั้น ธรรมเหล่าใด, แม้อื่นมีอยู่เป็นธรรมที่ไม่มีรูป,

อาศัยกันและกันเกิดขึ้น,

อิเม ธัมมา กุสะลา,

ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล, ให้ผลเป็นความสุข

.....

๒. วิภังโก

ปัญจักขันธา,

ขันธห้า คือส่วนประกอบห้าอย่างที่รวมเข้าเป็นชีวิต ได้แก่,

รูปักขันโธ,

รูปักขันธคือส่วนที่เป็นรูปภายนอกและภายในคือร่างกายนี้,

ประกอบด้วยธาตุ ๔,

เวทะนากขันโธ,

เวทนาขันธคือความรู้สึกเสวยอารมณฺ ที่เป็นสุข เป็นทุกข์

หรือเฉย ๆ,

สัญญาขันธ,

สัญญาขันธคือความจำได้หมายรู้ในอารมณ์ ๖,

สังขารขันธ,

สังขารขันธคือความคิดที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ,

วิญญาณักขันธ,

วิญญาณขันธคือความรู้แจ้งในอารมณ์ ทางอายตนะทั้ง ๖,

ตตละ กะตะโม รุปักขันธ,

บรรดาขันธทั้งหมดรูปขันธเป็นอย่างไร,

ยังกัญจิ รุปัง,

รูปร่างใดอย่างหนึ่ง,

อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง,

ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน,

อชฌัตตัง วา,

ภายในก็ตาม,

พะหิทธา วา,

ภายนอกก็ตาม,

โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา,

หายาก็ตาม ละเอียดก็ตาม

หีนัง วา ปะณีตัง วา,

เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม

ยัง พุเร วา สันติเก วา,

อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม,

ตะเทกัชฌัง อะภิสัญญูหิต์วา อะภิสังขิปิต์วา,

ย่นกล่าวร่วมกัน,

อะยัง วุจจะติ รุปักขันโธ,
เรียกว่ารูปขันธ

.....

๓. ธาตุกถา

สังคะโท อะสังคะโท,

การสงเคราะห์ การไม่สงเคราะห์ คือ,

สังคะหิตেনะ อะสังคะหิตัง,

สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์แล้ว,

อะสังคะหิตেনะ สังคะหิตัง,

สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้,

สังคะหิตেনะ สังคะหิตัง,

สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ได้,

อะสังคะหิตেনะ อะสังคะหิตัง,

สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้ากับสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้,

สัมปะโยโค วิปะโยโค,

การอยู่ด้วยกัน การพลัดพรากกัน คือ,

สัมปะยุตเตนะ วิปะยุตตัง,

การพลัดพรากจากสิ่งที่อยู่ด้วยกัน

วิปะยุตเตนะ สัมปะยุตตัง,

การอยู่ร่วมกับสิ่งที่พลัดพรากไป

อะสังคะหิตัง,

จัดเป็นสิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้

๔. บุคคลปณฺฑิตี

ฉะปณฺฑิตฺติโย,

 ปณฺฑิตี ๖ ประการ, อันบัณฑิตผู้รู้พึงปณฺฑิตีชั้น คือ,
 ชันระปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีธรรมที่เป็นหมวดหมู่กันเรียกว่าชันระ มี ๕,
 อายะตะนะปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีธรรมอันเป็นบ่อเกิด (แห่งทุกข์และไม่ทุกข์), เรียกว่า
 อายตนะ มี ๑๒,

ธาดุปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีธรรมที่ทรงตัวอยู่เรียกว่าธาดุ มี ๑๘,

สัจจะปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีธรรมที่เป็นของจริงเรียกว่าสัจจะ มี ๔, คือ อริยสัจจ ๔,

อินทริยะปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีธรรมที่เป็นใหญ่เรียกว่าอินทริย์ มี ๒๒,

บุคคะละปณฺฑิตฺติ,

 การปณฺฑิตีจำพวกบุคคลของบุคคลทั้งหลาย,

กิตตาวะตา บุคคะลาณัง บุคคะละปณฺฑิตฺติ,

 บุคคลปณฺฑิตีของบุคคลมีเท่าไร,

สะมะยะวิมุตโต อสะมะยะวิมุตโต,

 ผู้พ้นในกาลบางครั้ง, ผู้พ้นอย่างเด็ดขาด,

กุปะระธัมโม อะกุปะระธัมโม,

 ผู้มีธรรมที่กำเริบได้, ผู้มีธรรมที่กำเริบไม่ได้,

ปะริหานะธัมโม อะปะริหานะธัมโม,

 ผู้มีธรรมที่เสื่อมได้, ผู้มีธรรมที่เสื่อมไม่ได้,

เจตนาภัพโพ อะนุรักขะนาภัพโพ,

ผู้มีธรรมที่ควรแก่เจตนา, ผู้มีธรรมที่ควรแก่การรักษา,

ปุกุชชะโน โคตฺระภู,

ผู้เป็นปุกุชชน, ผู้คร่อมโคตร,

ภะยูปะระโต อะภะยูปะระโต,

ผู้เว้นชั่วเพราะกลัว, ผู้เว้นชั่วไม่ใช่เพราะกลัว,

ภัพพาคะมะโน อะภัพพาคะมะโน,

ผู้ควรแก่มรรคผลนิพพาน, ผู้ไม่ควรแก่มรรคผลนิพพาน,

นิยะโต อะนิยะโต, ผู้เที่ยง,

ผู้ไม่เที่ยง,

ปะฏิปันนะโก ณะเลฏฐิตโต,

ผู้ปฏิบัติอริยมรรค, ผู้ตั้งอยู่ในอริยผล,

อะระหา อะระหัตตายะ ปะฏิปันโน,

ผู้เป็นพระอรหันต์, ผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์

.....

๕. กถาวัตถุ

ปุคคะโล อุปะลัภกะติ สัจฉิกัตถะปะระมะตเถนาติ,

ค้นหาบุคคลไม่ได้โดยปรมัตถ์, คือความหมายอันแท้จริงหรือ ?,

อามันตา,

ถูกแล้ว,

โย สัจฉิกัตถิ ปะระมะตเถ, ตะโต โส ปุคคะโล อุปะลัภกะติ,

สัจฉิกัตถะปะระมะตเถนาติ,

ปรมัตถ์ คือความหมายอันแท้จริงอันใดมีอยู่, ค้นหาบุคคลนั้น
ไม่ได้โดยปรมัตถ์, คือความหมายอันแท้จริงอันนั้นหรือ ?

นะ เหว็ง วัตตัพเพ,

ท่านไม่ควรกล่าวอย่างนั้น,

อาชานาหิ นิคคะหัง ्हัญจิ ปุคคะโล อุปะลัพะพะติ, สัจฉิกัตถะปะระมะต
เถนะ เตะนะ ะตะ ะเวตตัพเพ, โย สัจฉิกัตถิโก ปะระมะตเถโก ตะโต โส
ปุคคะโล อุปะลัพะพะติ สัจฉิกัตถะปะระมะตเถนาติ มิจฉา,

ท่านจงรู้นิคคะ (การข่ม ปราม) เกิด, ถ้าท่านค้นหาบุคคลไม่ได้
โดยปรมัตถ์, คือโดยความหมายอันแท้จริงแล้ว, ท่านก็ควรกล่าว
ด้วยเหตุที่ว่าปรมัตถ์, คือความหมายอันแท้จริงอันใดมีอยู่,
เราค้นหาบุคคลนั้นไม่ได้โดยปรมัตถ์, คือโดยความหมายอันแท้
จริงนั้น, คำตอบของท่านที่ว่าปรมัตถ์ คือความหมายอันแท้จริง
อันใดมีอยู่, เราค้นหาบุคคลนั้นไม่ได้โดยปรมัตถ์, คือโดยความ
หมายอันแท้จริงอันนั้นจึงผิด,

.....

๖. ยมก

เย เกจิ กุสะลา ธัมมา,

ธรรมบางเหล่าเป็นกุศล,

สัพเพ เต กุสะละมุลา,

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีกุศลเป็นมูล,

เย วา ปะนะ กุสะละมุลา,

อีกอย่างหนึ่งธรรมเหล่าใด มีกุศลเป็นมูล,

สัพเพ เต อัมมา กุสะลา,
 ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดก็เป็นกุศล,
เย เกจิ กุสะลา อัมมา,
 ธรรมบางเหล่าเป็นกุศล,
สัพเพ เต กะสุละมูเลนะ เอกะมูลา,
 ธรรมเหล่านั้น ทั้งหมดมีมูลอันเดียวกับธรรมที่มีกุศลเป็นมูล,
เย วา ปะนะ กุสะละมูเลนะ เอกะมูลา,
 อีกอย่างหนึ่งธรรมเหล่าใดมีมูลอันเดียวกับธรรมที่มีกุศล เป็นมูล,
สัพเพ เต อัมมากุสะลา,
 ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นกุศล

.....

๗. ปฏิจจาน

เหตุปัจจัยโย,
 ธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัย,
อาร์มมะณะปัจจัยโย,
 ธรรมที่มีอารมณ์เป็นปัจจัย,
อะธิปะติปัจจัยโย,
 ธรรมที่มีอธิบดีเป็นปัจจัย,
อนันตะระปัจจัยโย,
 ธรรมที่มีปัจจัยไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง,
สะมะนันตะระปัจจัยโย,
 ธรรมที่มีปัจจัยมีที่สุดเสมอกัน,

สะหะชาตะปัจจะโย,

ธรรมที่เกิดพร้อมกับปัจจัย,

อัญญะมัญญะปัจจะโย,

ธรรมที่เป็นปัจจัยของกันและกัน,

นิสสะยะปัจจะโย,

ธรรมที่มีนิสสัยเป็นปัจจัย,

อุปะนิสสะยะปัจจะโย,

ธรรมที่มีอุปะนิสสัยเป็นปัจจัย,

ปุเรชาตะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการเกิดก่อนเป็นปัจจัย,

ปัจฉาชาตะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการเกิดภายหลังเป็นปัจจัย,

อาเสวะนะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการเสพเป็นปัจจัย,

กัมมะปัจจะโย,

ธรรมที่มีกรรมเป็นปัจจัย,

วิปากะปัจจะโย,

ธรรมที่มีวิปากเป็นปัจจัย,

อาหาระปัจจะโย,

ธรรมที่มีอาหารเป็นปัจจัย,

อินทริยะปัจจะโย,

ธรรมที่มีอินทริย์เป็นปัจจัย,

ฌานะปัจจะโย,

ธรรมที่มีฌานเป็นปัจจัย,

มัทคะปัจจะโย,

ธรรมที่มีมรรคเป็นปัจจัย,

สัมปะยุตตะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการประกอบเป็นปัจจัย,

วิปะยุตตะปัจจะโย,

ธรรมที่ไม่มีการประกอบเป็นปัจจัย,

อัทถิปัจจะโย,

ธรรมที่มีปัจจัย,

นัตถิปัจจะโย,

ธรรมที่ไม่มีปัจจัย,

วิคะตะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการอยู่ปราศจากเป็นปัจจัย,

อะวิคะตะปัจจะโย,

ธรรมที่มีการอยู่ไม่ปราศจากเป็นปัจจัย

.....

อุททิสสนาธิฐฐานคาถา

[(นำ) หันทะ มะยัง อุททิสสะนาธิฐฐานะคาถาโย ภาณามะ เส]

เชิญเถิดเราทั้งหลาย จงสวดคาถาอุททิสและอธิฐฐานเถิด

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ

ด้วยบุญนี้อุททิสให้

อุปัชฌายา คุณุตตะรา

อุปัชฌาย์ผู้เลิศคุณ

อาจะริยุปะการา จะ

แลอาจารย์ผู้เกี่ยวหนุน

มาตา ปิตา จะ ญาตะกา

ทั้งพ่อแม่แลปวงญาติ

สุริโย จันทิมา ราชา

สุรย์จันทร์แลราชา

คุณะวันตา นะราปี จะ

ผู้ทรงคุณหรือสูงชาติ

พรัหฺมะมารา จะ อินทา จะ

พรหมมารและอินทราช

โลกะปาลา จะ เทวะตา

ทั้งทวยเทพและโลกบาล

ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ

ยมราชมนุษย์มิตร

มัชฌัตตา เเวริกาปี จะ

ผู้เป็นกลางผู้จ้องผลาญ

สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ

ขอให้เป็นสุขสานต์ทุกถ้วนหน้าอย่าทุกข์ทน

บุญญานิ ปะกะตานิ เม

บุญผ่องที่ข้าทำจงช่วยอำนาจศุภผล

สุขัง จะ ติวริธัง เทนตุ

ให้สุขสามอย่างสิ้น

ชิบปัง ปาเปละ โว มะตัง

ให้ลุถึงนิพพานพลัน

อิมิณา ปุญญะกัมเมนะ

ด้วยบุญนี้ที่เราทำ

อิมิณา อุททิเสนะ จะ

แลอุทิศให้ปวงสัตว์

ชิปปาหัง สุลละภะ เจวะ

เราพลันได้ซึ่งการตัด

ตัณหาพาทานะเฉพะนัง

ตัวตัณหาอุปาทาน

เย สันตานิ หินา ธัมมา

สิ่งชั่วในดวงใจ

ยวาระ นิพพานะโต มะมัง

กว่าเราจะถึงนิพพาน

นัสสันตุ สัพพะทา เยวะ

มลายสิ้นจากสันดาน

ยัตถะ ชาโต ภาเว ภาเว

ทุก ๆ ภาพที่เราเกิด

อุชฺจิตตัง สะติปัญฺญา

มีจิตตรงและสติทั้งปัญญาอันประเสริฐ

สัลเลโข วิริยัมหิณา

พร้อมทั้งความเพียรเลิศเป็นเครื่องชุกติเลสหาย

มารา ละภันตุ โนกาสัง

โอกาสสอย่าพึงมีแก่หมู่มารสิ้นทั้งหลาย

กาตฺถุญจะ วิริเยสุ เม

เป็นช่องประทุษร้ายทำลายล้างความเพียรจรม

พุทธาธิปะวะโร นาโถ

พระพุทธรูปบรรณาถ

ธัมโม นาโถ ะรุตตะโม

พระธรรมที่พึงอุดม

นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ

พระปัจเจกะพุทธรสม

สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง

ทบพระสงฆ์ที่พึงผยอง

เตโสตตะมานุภาเวนะ

ด้วยอานุภาพนั้น

มาโรกาสัง ละภันตุ มา

ขอหม่อมาร อย่าได้ช่อง

ทะสะปัญญานุภาเวนะ

ด้วยเดชบุญทั้งสืบป้อง

มาโรกาสัง ละภันตุ มา

อย่าเปิดโอกาสแก่มารเทอญ ฯ

.....

คาถาอุทิศถวายส่วนกุศลเป็นพระราชกุศล

ถวายแด่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ผู้เสด็จสู่สวรรคาลัย

ยันทานิ เม กะตัง ปุญญัง

บุญใดที่ข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ณ กาลบัดนี้

เตนาเนนุททีเสนะ จะ

เพราะบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำ ณ กาลบัดนี้นั้นด้วย เพราะความ
อุทิศส่วนบุญอันนี้นั้นด้วย

ยา กาจิ กุสะลา มयाสา

ความปรารถนาอันใดอันหนึ่ง ที่เป็นกุศลของข้าพเจ้า

สุเขนะ ลิขณะตัง สะทา

จงสำเร็จโดยง่ายทุกเมื่อ

ปรมินทมะหารราชา

ขอพระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช

ภาคี โหตุ วะ ปัตติยา

จงทรงเป็นผู้มีส่วนแห่งปัตติทาน* ของข้าพเจ้าทั้งหลาย

เขมปปะทัญจะ ปปีโปตุ

จงทรงถึงซึ่งบทธอณเกษม คือพระนิพพาน

ตัสสาสา ลิขณะตัง สุภา

ขอความปรารถนาที่ติงามของพระองค์ ทั้งปวงนั้น จงสำเร็จเถิด

ผู้แต่ง : สมเด็จพระวันรัต วัดบวรนิเวศวิหาร

*ปัตติทาน แปลว่า ให้ส่วนบุญ

บทแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์

สัพเพ สัตตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน
ทั้งหมดทั้งสิ้น

อะเวรา โหนตุ

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย

อัปพะยาปัชฌา โหนตุ

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้พยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

อะนีฆา โหนตุ

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย

สุขี อิตตานัง ปะริหะรันตุ

จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตน ให้พ้นจากทุกข์ภัย ด้วยกัน
ทั้งสิ้นเถิด

.....

โบราณกบัตินิตท่านจะพูดเสมอ
เวลาเจอเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความสูญเสีย

มรณธมม์ มตฺ

สิ่งที่ตายได้ ได้ตายแล้ว

ภิชฺชนธมม์ ภินฺนํ

สิ่งที่แตกได้ ได้แตกแล้ว

ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทฺกฺขํ

สิ่งที่เอาไม่ได้ ไม่เอา (อีก) แล้ว

.....

“พระพุทธองค์ท่านสอนให้รู้จักความตาย

หมายถึงความประมาท

การรู้จักว่าสิ่งนี้ผิดแล้วแต่ทำอยู่ เห็นแล้วว่าอันนี้มันจริงอยู่,

มันดีอยู่ แต่ไม่ทำคนเช่นนี้อาศัยความประมาทเป็นอยู่

เรียกว่าคนตาย

เมื่อถึงเวลาสุดท้าย ทุกคนจำเป็นต้องวาง เอาไปไม่ได้

แต่เราก็กวางไว้ก่อนจะไม่ดีกว่าหรือ แยกไว้ก็หนัก”

หลวงพ่อชา สุภทฺโท

“

...ทุกคนที่ถือตัวว่าเป็นชาวพุทธ จะต้องสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา
ตามภูมิปัญญา ความสามารถและโอกาสของตนที่มีอยู่
เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่กระจ่างถูกต้องในหลักธรรม
และเมื่อศึกษาเข้าใจแล้ว เห็นประโยชน์แล้ว ก็น้อมนำมาปฏิบัติ
ทั้งในกิจวัตรและในกิจการของตน เพื่อให้ได้รับผล คือความสุข
ความสงบร่มเย็น และความเจริญงอกงามในชีวิตเพื่อเพิ่มพูนขึ้น
เป็นลำดับ ตามขีดความสามารถและความประพฤติปฏิบัติ
ของแต่ละคน

”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เพื่อเชิญไปอ่านในวันเปิดประชุมใหญ่
ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๑๕
ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศเนปาล
วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๙